

František Karel Kolár

Herec, výtvarník, karikaturista, režisér

Dva herecké portréty Kolára

https://cs.wikisource.org/wiki/St%C3%A9_naroz_eniny_hercovy

http://encyklopedie.idu.cz/index.php/Kol%C3%A1r,_Franti%C5%A1ek_Karel

Jan Neruda o Kolárovi, *Osvěta* 1876

Jmeno jeho je spojeno s tím nejdůležitějším, co vzrušovalo, ale někdy i rozrývalo český národ za posledních desítiletí, s tím, co bylo nejmilější našemu srdci: s českým divadlem; jmeno Kolár nemůže se ani zapomenout. Pětmecítma let byl Kolár nejmohutnější českého divadla podporou, dne 30. listopadu 1876 slaví čtvrt století své práce, své jubileum. A český národ mu aplauduje.

Pojednou byl František Kolár ve svém živlu, ve vzduchu pro něho nejzdravějším, a my viděli, jak za dosti krátkou dobu vyvinul se nám nový, výborný herec charakterní. Výtvarné umění, kterému se byl dříve věnoval, z malířského atelieru přenešeno na jeviště, místo barvami maloval tónem a gestem, plastičnost jeho postav byla překvapující, genry jeho byly typické, povahy dramatické byly plny nejpravdivějšího života.

Životopisná fakta

- Česko-německý původ, neznalost českého jazyka (prvně vyčítáno němectví, později na akademii češství)
- Oproti svému strýci silně vázán na život v Praze, necestoval
- 2. pol. 40. let – studoval na pražské malířské akademii – promítne se i do jeho herectví a režii: důraz na výtvarno, kostým, historická přesnost, živé obrazy
- 1851: začíná jako herec ve Stavovském divadle
- 1862: PD, režisér, krátce umělecký ředitel
- 1881: ND – zastával zde i funkci vrchního režiséra

Kolár proslul rolí Rychnovského ve hře *Mlynář a jeho dítě* – nová interpretace

sám vzorem. Abych uvedl jen jednu věc, poměrně malou, uvádím jeho Rychnovského v „Mlynář a jeho dítě“; o úlohu tu rozbíjí se pravidelně umění i předních německých herců, stávají se v ní směšnými — Kolár vyhovuje zde i nejrigorosnějším požadavkům a drží se na tragické výši. Hrál každou úlohu hned po prvé dobře, ale nezůstal přec na prvním tom stupni, nýbrž průběhem dalším, při opakování hry, zdokonaloval jednotlivosti, až bylo ustáleno i každé mrknutí a z úlohy dobré stala se úloha výtečná. Toho by sobě měla všimnout zimničná chuť nynějšíka,

Příklad běžné herecké praxe té doby: ztvárnění role po dobu jednoho desetiletí i více (k datu 1876)

Od r.	1853	hraje	Tobiáše	v kuse	„Večer tříkrálový“,
„	„	„	Polonia	„	„Hamlet“,
„	1855	„	Valentina	„	„Faust“,
„	1856	„	Straku	„	„Pěnkava a Čížek“,
„	„	„	Šaška	„	„Lear“,
„	1857	„	Rychnovského	„	„Mlynář a jeho dítě“,
„	1858	„	Kalba	„	„Okklady a láska“,
„	„	„	Lomnického	„	„Magelona“,
„	„	„	Buttlera	„	„Valdštýnova smrt“,
„	1859	„	Lamoignona	„	„Pravzor Tartuffa“,
„	„	„	Kluka	„	„Řemeslnická merenda“,
„	1860	„	Hassana	„	„Fiesko“,

Neruda o Kolárově herectví

Okruh všech úloh jeho je velkolépý, nyní se již můžem po něm rozhlednout. Od milovnických po hrdinné, od burleskněfraškových po přísně charakterní, od naivních po intrikantské, od ryze českých po světově všeobecné nalézáme u něho druhy všechny. Salón a ves, rytířský sál a jizba lesníkova, ostrost a měkkost, humor a smutek — všude je doma, vše znázorňuje stejně výborně. Vyvolejme před ducha

museli hledat po celé Praze!“ A to je charakteristické. Co zde naivní pozorovatel pronesl o zjevu zevnějším, dotknut výmluvným obrazem skutečnosti, to cítí vzdělanec u Kolárovy hry vždy vzhledem k vnitřní stránce povahy: plnou životní pravdu. Kolár „pravdu nenápodobí, jemu je ta pravda vrozena, on je sám pravdou,“ mohlo by se o něm říci obdobně k Popeovu výroku o Shakespearu.*)

Nerudovo porovnání herectví Kolára st. a ml.

měrů. Co do velkých zásluh o české divadlo jsou sobě rovni, kdy by nebylo Kolára I., nebyl by Kolár II., kdy by nebyl onen na českém jevišti zahájil dobu pravého umění, nebyl by tento mohl rozvoj umění toho vésti dál. Kolár st. zavedl do českého repertoiru prvně onen kruh velkých dramatických postav, v jichž co možná dokonalém provedení závodí nejpřednější herci všech národů, a závodil co český herec v nich hned s herci cizími; Kolár ml. kruh ten doplnil a připojil k němu kruh nový, velkých postav moderních, v nichž závodí rovněž šťastně s každým. Osobní individualita obou je různá a také jich divadelní umění je podstatně různé. *Kolár st.* vládne mohutnými prostředky, jeho Lear, jeho Koriolán, jeho Sudí Zalamejský obdržely jimi úchvatné síly, jaké by jim Kolár ml. dodat nemohl; *Kolár ml.* vládne talentem sledovati povahu až do nejdrobnějšího detailu, jeho Montjoye, jeho Tjaelde, jeho Caussad uchvacují znenáhla ale jistě, pohyb každého nervu jejich je sledován a znázorňován tak, že by Kolár st. k tomu nejspíš trpělivosti neměl. *Kolár st.* kreslí ve velkých konturách, pracuje také někdy jako sochař, zvenčí dovnitř; celý herecký zjev Kolára st. je síly často vulkanické, líčí náruživost, slyšíme majestát nezdolné sopky, a divák je nešen jako bleskem. U *Kolára ml.* klíčící postava tiše ze semene, vyvíjí se organicky, a jsme sobě, třeba dojmem uchvácení, vždy do podrobná vědomi všech příčin jejího vzrostu. *Kolár starší* — *Kolár mladší*, rodina českých Devrientů — který že je větší?

Kolár karikaturista

Karikatura znázorňující Rakousko-uherské vyrovnání (1867) na paralele Krále Leara a jeho vztahu k dcerám. Personifikované Rakousko (Lear) obdařuje statky i láskou proradné dcery Hungarii a Germanii, zatímco hodnou a skromnou Slavii zapuzuje

Příklady karikatur

- Od r. 1858 (rok založení listů) přispíval do Humoristických listů
- Kritika maloměšťáků
- Dvě staropražské figurky: biřtlář (párkař) a preclíkář (komentovaly mezinárodní situaci)
- 1862: Loupežníci na zemském divadle (tematizace podmínek českých herců ve Stavovském divadle)
- Kritika obecnstva, které nechodí do divadla a raději popíjí chmelovinu (Všedního dne v pražském divadle, 1867)
- Také karikatury politické

Živé obrazy

- Už starší divadlo znalo tzv. tableau (malebné nehybné skupení, efektní vyvrcholení aktu)
- Např. scénická realizace Rukopisu královehradeckého (báseň Jaroslav)
- Např. výjev *Žižkova smrt* (1866), *Apotheosa Mozartova* (1887)
- Historické paralely a alegorie jako způsob vyjádření se k současnosti (symbolika živých obrazů předváděla scénicky to, co cenzor škrtnul)
- Apoteózy: obrazy na počest určité významné osobnosti (např. Libuše)
- Kolár aranžoval statuity na praktikáblu až do sufit – dominantou obrazu postava, která nesla vlastní symbolický význam uskupení
- Více např. Jaromír Paclt: *Živé obrazy*. *Divadelní revue*, 1989, s. 11-26.

čten sám pojem slova druhého, „obraz.“ Ten, kdož živých obrazů skutečně dosud neviděl, nechť si tedy myslí obrovitý rám, npravený kolem nějakého jeviště, a v rámu stojí, sedí a klečí osoby živé, ale nehybné, pro okamžik v určité posici ztrnulé, jako také postavy na obraze malovaném ne nehýbají. Právě ale ta nucená ztrnulost dává živému obrazu jen trvání okamžité, opona jde rychle přes něj zase dolů. Snad to bylo dílo ve své způsobě „mistrovské,“ ale dojem je týž, jako kdyby malíř právě dohotovený obraz byl vsadil za rám, náhle propuklý požár byl však umělecké dílo ihned zase a mžikem spálil. — Ostatně ani Pražané nespátřili pravých živých obrazů dosud příliš mnoho. To, co někdy předvádí se v různých bondách a předvádělo se na př. po delší dobu v „Teatro italiano,“ mělo — zcela jiný než umělecký účel. Vlastní živé obrazy — mimo některé slavnostní apotheosy — jsme až do těch svých svatojanských akademií nespátřili od těch dob, kdy před lety jednou na českém jevišti deklamován „Jaroslav“ z Rakopisu. Tenkrát právě jak teď předvedeny obrazy komponované Kolářem mladším — Kolár je dosud jediným toho

Jan Neruda: O živých obrazech a ještě o něčem, 27. 5. 1880, *Národní listy*

Nepatří snad tedy živé obrazy n a p r o s t o do umění? Ba patří! Ale ne do umění výtvarného, nýbrž do umění představitelského, h e r e c k é h o. Jako krajan náš Ambros nazval architekturu „ztahlou hudbou“, nazývá náš krajan Veselý zase živé obrazy „ztahlou pantomimou“. Pantomima vyjadřuje nám děj pohybem a významnou mimikou; myslíme si děj ten v jistém okamžiku zachycený, zapevněný — a máme „živý obraz“. Cheeli nějaký živý obraz nám pomocí skupených skutečných osob, jejich roucha a výrazu lícního představit komposici některého slavného malíře nebo sochaře, co tím učinil? — převedl dílo výtvarné na dílo h e r e c k é.

Proč se to vše zde povídá? Proč rozvádí a odůvodňuje? Pro jednu prajednoduchou věc!

Shakespearovské oslavy roku 1864 a slavnost položení základního kamene ND

- Alegorické zpodobnění
- Sestavil František Kolár
- Více Ljuba Klosová: Kolárové (s. 204-206)
- Materiály v interaktivní osnově
- <https://plus.rozhlas.cz/polozeni-zakladnich-kamenu-narodniho-divadla-jeden-z-nejstastnejsich-okamziku-v-7208951>

